

УДК [346.544.2:[311.2+657]](477:100)
DOI 10.37772/2518-1718-2024-2(46)-26

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ¹

Наукова робота присвячена проблемам нормативно-правових актів України, які визначають засади для формування системи обліку інноваційної діяльності. Метою статті є аналіз національного нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності на його відповідність міжнародним стандартам, а також розробка практичних рекомендацій з його удосконалення.

У роботі зіставлено положення Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про інвестиційну діяльність» та міжнародного стандарту – Керівництва Осло відносно визначень та класифікацій інновацій та інноваційної діяльності, що дозволило виявити суттєву різницю у різновидах інновацій, ступені новизни товарів і послуг, критеріях визнання продукції інноваційною. Аналіз Методологічних положень державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств показав суперечність їх класифікацій з національним законодавством та окремі неузгодженості з Керівництвом Осло.

Аргументовано, що виявлені недоліки базових понять і класифікацій нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності, які є основою формування системи бухгалтерського та статистичного обліку, викривляють облікові дані та роблять їх непридатними для об'єктивного оцінювання, зокрема несумісними до порівняння інноваційного розвитку країн. Запропоновано внесення змін до визначень інновацій, інноваційної діяльності, класифікацій інноваційних процесів, продукції, фінансування, витрат та інших об'єктів обліку шляхом їх гармонізації з методичними вказівками Керівництва Осло. Обґрунтовано доцільність закріплення функції розробки методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку інноваційної діяльності за Міністерством економіки України.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, статистичний облік, бухгалтерський облік, інноваційна діяльність, інновація, класифікація, об'єкт обліку, міжнародний стандарт.

Постановка проблеми. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікові процеси на кожному підприємстві здійснюються з метою вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення даних, підготовки інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів [1, абз. 3-4 ст. 1, ст. 3]. У зв'язку з окремим державним регулюванням інноваційної сфери економіки [2; 3], проведенням державних статистичних спостережень за створенням і впровадженням інновацій [4], інноваційна діяльність потребує аналітичного обліку та подальшого оцінювання її стану і результативності як на рівні підприємств, так і на рівні держави.

Відомо, що нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку і звітності в Україні не містить роз'яснень стосовно інноваційної діяльності. Тому кожний суб'єкт господарювання збирає дані

щодо своїх операцій, активів, зобов'язань і капіталу, користуючись самостійністю у визначенні облікової політики, виборі системи реєстрів бухгалтерського обліку, обранні способів узагальнення показників, розробці систем управлінського обліку [1, п. 5 ст. 8]. Втім, інформацію, зареєстровану й оброблену підприємствами на власний розсуд, не завжди можна вживати у зіставленні результатів інноваційної діяльності суб'єктів різних за розміром, структурою, організаційно-правовою формою господарювання, територіальною і галузевою приналежністю в комерційному чи науковому аналізі, моніторингу, державному та громадському контролю.

Відсутність методологічних засад обліку інноваційної діяльності ускладнюється суб'єктивністю розуміння сутності інновацій, що обумовлює необхідність стандартизації термінології та класифікацій у

¹ Статтю підготовлено в межах теми «Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів». Номер державної реєстрації РК УкрІНТЕІ № 0120U10478.

системах збору і обробки інформації [5, с. 81; 6, с. 40; 7, с. 221]. Ці питання мають знайти своє відображення у відповідних нормативно-правових актах для забезпечення порівнянності, статистичної якості та інтероперабельності даних в інноваційній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам обліку інноваційної діяльності в Україні постійно приділяється увага вітчизняними науковцями. В їх публікаціях аналізуються ознаки інновацій для цілей обліку [6], об'єкти обліку [13; 16; 17; 19; 20], суперечність термінології в законодавстві, що ускладнює розробку систем обліку й оцінювання інноваційних процесів [7], розглядаються питання обліку витрат [8; 9; 10; 11; 12; 13], фінансування [6; 14], активів інноваційного походження [12; 15], інвестицій [11], ресурсів [11], інноваційного капіталу [18]. Практично у кожній науковій роботі вказується на необхідності впровадження методичних рекомендацій з обліку інноваційної діяльності.

Важливо відмітити, що бухгалтерський і статистичний облік має відповідати не лише чинному законодавству, а й бути узгодженими з інтернаціональними стандартами для міжнародної співпраці та міждержавних взаємодій. Проте у публікаціях вітчизняних авторів [6-20] не досліджуються аспекти гармонізації обліку інноваційної діяльності в Україні з найкращою світовою практикою.

Метою статті є аналіз нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності в Україні на відповідність міжнародним стандартам та розробка практичних рекомендацій щодо його удосконалення.

Таблиця 1

Порівняння визначення та класифікацій інновацій у національному законодавстві та міжнародних стандартах

Критерій	Нормативний документ	
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Керівництво Осло
Визначення поняття	Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери	Інновація – це новий або вдосконалений продукт або бізнес-процес (або їх комбінація), який суттєво відрізняється від попередніх продуктів або бізнес-процесів підприємства та який був представлений на ринку або введений у використання підприємством
Класифікація інновацій	- інноваційна продукція – нові конкурентоздатні товари чи послуги, що є результатом виконання інноваційного проекту, виробляються в Україні вперше або мають суттєво вищі техніко-економічні показники порівняно з аналогічною продукцією на ринку; - конкурентоздатні технології; - організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери	- продуктова інновація – новий або вдосконалений товар чи послуга, які суттєво відрізняються від попередніх товарів чи послуг підприємства, представлених ним на ринку; - бізнес-процес – це новий або вдосконалений бізнес-процес для однієї або кількох бізнес-функцій, який суттєво відрізняється від попередніх бізнес-процесів підприємства та який підприємство ввело в дію; - комбінація інноваційного продукту та процесу

Виклад основного матеріалу. Інновації все більше впливають на розвиток національних економік і суспільства, однак вважаються «розмитим» поняттям для їх обліку та вимірювання [5, с. 3]. Саме тому спільнотою експертів ОЕСР були розроблені методичні вказівки щодо збору, звітності й використання даних в сфері інновацій, відомі як Керівництво Осло [5]. Даний документ визнається добровільним міжнародним стандартом. Він надає загальні статистичні рекомендації відносно спостережень і аналізу інноваційної діяльності, її впливу на економічне зростання.

У Стратегії інновацій ОЕСР наголошується, що сумісність регуляторних рішень з ширшим інституційним і регуляторним середовищем має більшу потенційну результативність [21, с. 261], а порівнянність статистичних оцінок інноваційного розвитку між країнами надає можливості зміцнювати продуктивність їх інноваційних політик, сприяти вирішенню проблем [21, с. 259]. Це пояснює доцільність дотримання Україною міжнародних стандартів з інноваційної діяльності, зокрема Керівництва Осло, Керівництва Фраскати та Керівництва з патентної статистики, які узгоджені зі статистичними класифікаціями ООН [5, с. 31].

Базовим поняттям та об'єктом обліку інноваційної діяльності є інновація. Розглянемо тлумачення, характеристики та класифікації інновацій у національному законодавстві, а також зіставимо їх на відповідність міжнародному стандарту Осло (табл. 1).

Аналізуючи дефініції інновацій з таблиці 1, слід констатувати явну різницю між ними, яка полягає, в першу чергу в різновидах інновацій та ступені новизни товарів і послуг. Якщо національне законодавство вважає інновацією нову або вдосконалену продукцію лише для ринку України, то Керівництво Осло відносить новизну до рівня підприємства. Така відмінність знижує кількість національних товарів і послуг, визнаних інноваційними, обсяги реалізованої інноваційної продукції та витрат на інновації. Крім того у Законі України «Про інноваційну діяльність» існує вимога до інноваційної продукції, щоб вона була результатом виконання інноваційного проекту. При цьому інноваційні проекти підлягають державній реєстрації, а продукція має кваліфікуватися інноваційною Міністерством освіти і науки України за результатами експертизи [22, с. 14-15]. Це створює бюрократичний тиск на підприємства. Вони вимушені не враховувати продукцію як інноваційну, що викривляє дані обліку.

Згідно з Керівництвом Осло [5, с. 69] мінімальний критерій інновації полягає в суттєвій зміні підприємством хоча б однієї з характеристик продукції або бізнес-процесу. Незначні покращення, впроваджені суб'єктом господарювання, що призводять до вагомій різниці кінцевого результату, вже є інновацією. До інновацій також відносяться впровадження

підприємством розробок інших юридичних або фізичних осіб.

На відміну від Закону України «Про інноваційну діяльність» визначення інновації в міжнародному стандарті не вимагається, щоб інновація мала позитивну цінність для суспільства або позитивну користь для підприємства: інновація може покращити споживчу корисність без збільшення продажів, ринкової позиції чи чистого прибутку суб'єкта господарювання або навпаки призвести до підвищення його фінансових показників одночасно зменшуючи переваги для споживачів або створюючи проблеми з безпекою, здоров'ям чи екологією [5, с. 69].

Крім розглянутих відмінностей терміну «інновація» для гармонізації його визначення в законодавстві України з міжнародним стандартом такі види інновацій як конкурентоздатні технології та організаційно-технічні рішення доцільно об'єднати в категорію інноваційних бізнес-процесів. Слід відзначити, що нові Методологічні положення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств, затверджені наказом Державної служби статистики України 28 грудня 2022 р. [4], вже враховують певним чином рекомендації Керівництва Осло для класифікацій інноваційних продуктів і бізнес-процесів, проте розбіжності ще існують (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння класифікацій інновацій у методологічних положеннях державного статистичного спостереження та міжнародних стандартах

Кри- терій	Нормативний документ	
	Методологічні положення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств	Керівництво Осло
Типи продукції та її новизни	Продуктові інновації: - товари; - послуги; Тип новизни продукції: - нова для ринку, - нова лише для підприємства	Продуктові інновації: - товари; - послуги; Тип новизни продукції: - нова для світу; - нова для ринку підприємства; - нова лише для підприємства
Типи бізнес-процесів	- методи виробництва/поліпшення товарів або надання послуг; - методи логістики, доставки або дистрибуції; - методи комунікацій або обробки інформації; - маркетингові методи просування, пакування, ціноутворення, розміщення продукції або після продажного обслуговування; - методи обліку або адміністративного управління; - методи організації трудової відповідальності, прийняття рішень або управління людськими ресурсами; - методи ділової практики з організації процедур або зовнішніх зв'язків	- виробництво товарів і послуг; - дистрибуція і логістика, включаючи транспортування, складування, обробку замовлень; - інформаційно-комунікаційні системи, включаючи обробку даних, обслуговування, ремонт, веб-хостинг; - маркетинг і продажі, включаючи рекламу, ціноутворення, продаж - адміністрування та менеджмент, включаючи управління кадрами, облік, аудит, фінансову діяльність; - розробка продуктів і процесів

Згідно з Методологічними положеннями [4] Державна служба статистики України під час статистичного спостереження збирає дані щодо інноваційної продукції, яка є новою для ринку і для підприємства (табл. 2), однак це не відповідає визначенню інновацій у національному законодавстві. Неузгодженість Методологічних положень [4] і Закону України «Про інноваційну діяльність» стосується й інноваційних бізнес-процесів, які взагалі не згадуються у дефініції інновації.

Порівнюючи класифікації інноваційної продукції і бізнес-процесів у Методологічних положеннях [4] та Керівництві Осло [5] (табл. 2) видно, що Державна служба статистики не відстежує товари та послуги,

які є новими для світу, а бізнес-процес з адміністрування та менеджменту поділила на два окремих процеси: управління трудовими ресурсами та облік і адміністративне управління. Крім того у цих класифікаціях присутня пара несхожих бізнес-процесів: організація процедур і зовнішніх зв'язків та розробка процесів і продуктів.

Зауважимо, що в практиці термін «інновація» може використовуватися для позначення результату та процесу. Щоб розрізнити ці аспекти для позначення інновації як процесу застосовується термін «інноваційна діяльність». Зіставимо його тлумачення у національному законодавстві та Керівництві Осло (табл. 3).

Таблиця 3

Порівняння тлумачення інноваційної діяльності у національному законодавстві та міжнародних стандартах

Кри-терій	Нормативний документ		
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Керівництво Осло
Визначення поняття	Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг	Інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності	Інноваційна діяльність включає в себе всю діяльність з розвитку, фінансову та комерційну діяльність, здійснювану підприємством і спрямовану на створення інновацій для підприємства

Зіставлення тлумачень інноваційної діяльності, наведених у таблиці 3, ще раз демонструє, що в національному законодавстві інноваційна діяльність обмежується створенням і впровадженням інноваційної продукції (впровадження інноваційних бізнес-процесів у визначенні не передбачено), при цьому до продукції висуваються вимоги новизни на рівні ринку (а не підприємства). Крім того в Україні встановлений обов'язок суб'єктів господарювання планувати отримання комерційного та соціального ефекту від інноваційної діяльності. На відміну від національного законодавства Керівництво Осло не вимагає від підприємств позитивних ефектів (наслідків інновацій) у визначеннях інновації як процесу (табл. 3) та інновації як результату (табл. 1), однак питання ефектів розглядається в окремому розділі

цього стандарту, де рекомендується збирати дані щодо цілей і результатів інноваційної діяльності та вимірювати їх важливість для підприємства, поділяючи на такі типи [5, с. 164-168]: вплив на ринки; вплив на виробництво та доставку; вплив на організацію діяльності; вплив на економіку, суспільство та навколишнє середовище; вплив на бізнес-стратегію підприємства. Завдяки такій таксономії ефектів облікові характеристики інновацій значно розширюються.

Для подальшого узгодження систем бухгалтерського та статистичного обліку інноваційної діяльності на мікро- та макрорівнях важливе єдине виокремлення об'єктів обліку та вимірювання. Їх порівняння в національних і міжнародних нормативних документах наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

Порівняння об'єктів обліку/вимірювання в інноваційній діяльності у національному законодавстві та міжнародних стандартах

Кри-терій	Нормативний документ	
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Керівництво Осло
	- інноваційні програми, проекти;	- інноваційні проекти;

Кри- терій	Нормативний документ	
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Керівництво Осло
Об'єкти обліку/вимірювання в інноваційній діяльності	- товарна продукція; - нові знання, інтелектуальні продукти; - виробниче обладнання та процеси; - інфраструктура виробництва і підприємництва; - організаційно-технічні рішення виробничого, комерційного, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва, соціальної сфери; - сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; - механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції	- плани заходів і витрат; - товари і послуги; - виробничі процеси за видами товарів і послуг; - інноваційна діяльність за видами (НДДКР*, управління інтелектуальною власністю, інженерія, маркетинг, навчання персоналу, придбання матеріальних активів, менеджмент інновацій); - активи (фінансові та нефінансові), що мають відношення до інновацій; - знання; - кадри; - інноваційні можливості; - діяльність після впровадження інновацій; - інноваційна політика, нормативні акти; - цілі та результати інновацій (прибуток, продуктивність, робочі місця, соціальні, екологічні ефекти тощо)

*НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

Як видно з таблиці 4, об'єкти обліку, що регламентуються законодавством України, мало подібні об'єктам за міжнародними стандартами. Керівництво Осло набагато ширше розглядає та детальніше класифікує аспекти інноваційної діяльності, які мають відстежуватись підприємством і державою. Деяким з них, зокрема інноваційним можливостям та

інноваційній політиці, в Україні не приділяється належної уваги. Таксономія таких об'єктів обліку як фінансування, витрати та види інноваційної діяльності представлена у національних нормативних документах. Розглянемо більш докладно ці класифікації та порівняємо їх з міжнародними стандартами (табл. 5).

Таблиця 5

Порівняння видів інноваційної діяльності, її фінансування та витрат у нормативних документах

Кри- терій	Нормативний документ		
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Методологічні положення державного статистичного спостереження	Керівництво Осло
Види інноваційної діяльності	- розроблення, створення та реалізація інноваційного продукту (НДДКР технології чи продукції, яка є реалізацією об'єкта інтелектуальної власності); - розроблення, створення та реалізація інноваційної продукції	- НДР*, виконані власними силами; - НДР, виконані іншими підприємствами; - поточна інноваційна діяльність, яка не була завершена; - припинена або призупинена інноваційна діяльність; - завершена інноваційна діяльність, але інновація до кінця року не була запроваджена	- НДДКР; - інженерна, проектна та інша творча діяльність; - діяльність з маркетингу та брендінгу; - діяльність, пов'язана з інтелектуальною власністю; - навчання працівників; - розробка програмного забезпечення і діяльність з базами даних; - придбання або оренда матеріальних активів; - інноваційний менеджмент
Види витрат	не визначені	- НДР, виконані власними силами; - НДР, виконані іншими підприємствами; - інші витрати на інновації (крім НДР): - витрати на персонал, який працює над інноваціями, - витрати на придбання послуг, матеріалів для інновацій, - капітальні витрати на інновації, - інші витрати	- витрати на внутрішні НДДКР (персонал, матеріали, капітальні витрати); - купівля послуг НДДКР у інших сторін; - інноваційні витрати, крім, НДДКР: - витрати на власний персонал, - придбання послуг у інших сторін, - матеріали, - капітальні витрати (придбані матеріальні та нематеріальні активи)

Кри- терій	Нормативний документ		
	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Методологічні положення державного статистичного спостереження	Керівництво Осло
Джерела фінансування	- кошти державного бюджету; - кошти місцевих бюджетів; - власні кошти державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ; - власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності; - кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб; - інші джерела	- власні кошти; - кошти державного бюджету; - кошти місцевих бюджетів; - кошти інвесторів-резидентів; - кошти інвесторів-нерезидентів; - кредити банків; - інші джерела	- власні кошти; - кошти дочірніх компаній; - замовлення клієнтів; - акціонерні позики; - кредити банків; - позики від урядів; - кредити міжнародних організацій; - капітал від приватних або венчурних компаній, бізнес-ангелів, інших осіб; - гранти, субсидії від урядів, міжнародних, неурядових організацій тощо; - облігації та зобов'язання - інші джерела (зокрема краудфандинг)

НДР – наукові дослідження та розробки

Аналізуючи класифікації видів інноваційної діяльності, витрат і фінансування в національному нормативно-правовому забезпеченні можна констатувати факт, що вони не лише не гармонізовані з міжнародними стандартами, але й неузгоджені між собою (табл. 5).

Найбільша суперечність існує в класифікації видів інноваційної діяльності. Спільною у всіх нормативних документах є НДДКР. За загальним визначенням ця діяльність включає фундаментальні та прикладні дослідження й експериментальні розробки, які відповідають критеріям новизни, креативності, невизначеності результату, систематичності, придатності до трансферу або відтворення [5, с. 87]. Втім як інноваційна діяльність НДДКР може бути або прикладними дослідженнями, спрямованими на конкретну практичну задачу, або експериментальними розробками спрямованими на виробництво нових або вдосконалення існуючих продуктів чи процесів. Фундаментальні дослідження, що здійснюються чи оплачуються підприємствами, вважаються НДДКР лише з практичних міркувань, хоча не відносяться до інновацій [5, с. 87]. У Керівництві Осло окремо виділена інженерна, проектна та інша творча діяльність, яка може бути допоміжною для НДДКР або незалежною від НДДКР та близькою до неї за суттю, однак до якої неможна віднести всі обов'язкові критерії, перераховані вище.

Взагалі для інноваційної діяльності НДДКР не є ані достатньою, ані необхідною умовою. Інші види діяльності, які дійсно спрямовані на створення інновацій для підприємства, в нормативних актах України не деталізуються. Їх поділ на маркетингову діяльність, діяльність, пов'язану з інтелектуальною власністю, навчання працівників, розробку програмного забезпечення і діяльність з базами даних, ді-

яльність з матеріальними активами та інноваційний менеджмент, визначений Керівництвом Осло, є продуманим і корисним для подальшого використання, тому доцільний до впровадження в національну практику.

Види витрат в інноваційній діяльності, що представлені у документах в табл. 5, також поділені на дві групи: витрати на НДДКР та інші витрати на інновацій (крім НДДКР). В цьому протиріч національного нормативного забезпечення з міжнародним не існує. Однаково виділені витрати на НДДКР, виконані підприємством, та придбані у сторонніх осіб, а в інших витратах на інновації – виокремлені витрати на персонал та капітальні витрати. Незначні відмінності в Методологічних положеннях державного статистичного спостереження з Керівництвом Осло у витратах на придбання послуг і матеріалів для інновацій узгоджуються їх поділом на дві окремі статті витрат.

З проведеного аналізу класифікацій джерел фінансування у табл. 5 очевидно, що найбільш деталізовані облікові дані отримуються за таксономією Керівництва Осло. В ній немає спеціального поділу джерел на кошти від резидентів і нерезидентів, однак в стандарті робиться застереження відносно дозволу розділяти зовнішні джерела на національні та міжнародні під час збору даних, та, у разі необхідності, здійснювати агрегування певних категорій, наприклад можна створити одну категорію для всіх внутрішніх джерел [5, с. 99]. Використовуючи цей принцип об'єднання категорій, більшість джерел фінансування, визначених у національних нормативних актах (табл. 5), будуть відповідати міжнародному стандарту, крім класифікації коштів за рівнями бюджетів. Остання деталізація, безумовно, є важливою для подальшого аналізу ефективності використання бюджетних коштів в Україні. Однак стосовно інших

джерел фінансування бачиться раціональним застосування у національній практиці обліку оригінальної класифікації Керівництва Осло.

Натепер єдиною звітністю з інноваційної діяльності, яка заповнюється підприємствами в Україні, є форми державних статистичних спостережень, що використовуються для отримання інформації стосовно стану інноваційної сфери економіки в Україні [23]. З метою збору даних і заповнення статистичних форм підприємства деталізують свій бухгалтерський облік згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій [24], використовуючи субрахунки та зберігаючи номери рахунків бухгалтерського обліку, затверджені Міністерством фінансів України.

Розроблені підприємствами системи реєстрів обліку, порядок реєстрації й узагальнення облікової інформації з інноваційної діяльності повинні відповідати єдиним засадам бухгалтерського обліку, закріпленим у законодавстві [1, п. 5 ст. 8], та відображатись в його обліковій політиці. Тобто аналітичний облік інноваційної діяльності має здійснюватися, виходячи з норм Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку [24], національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в межах своєї компетенції за погодженням з Міністерством фінансів України мають право розробляти на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування відповідно до галузевої специфіки [1, п. 6 ст. 6].

У попередніх дослідженнях неодноразово наголошувалось на проблемі відсутності в Україні єдиного органу влади, відповідального за результати розробки та реалізації інноваційної політики [22, с. 11-12], та пропонувалось ці функції закріпити за Міністерством економіки України, наділивши його також повноваженнями із здійснення моніторингу в інноваційній сфері [23, с. 70]. Міністерство економіки спеціалізується на моніторингових спостереженнях й аналізі економічних явищ і процесів, тому право розробки методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку інноваційної діяльності доцільно закріпити на законодавчому рівні саме за цим міністерством.

Висновки. Аналіз положень чинного законодавства в сфері інноваційної діяльності та підзаконних нормативно-правових актів України дозволив виявити й обґрунтувати недоліки та неузгодженості базових понять і класифікацій, які є основою формування системи бухгалтерського та статистичного обліку. У зв'язку з цим в національному законодавстві підлягають удосконаленню визначення інновацій, інноваційної діяльності, класифікацій інноваційних процесів, продукції, фінансування, витрат та інших об'єктів обліку шляхом їх гармонізації з методичними вказівками Керівництва Осло. Відповідальним органом влади за розробку методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку інноваційної діяльності має стати Міністерство економіки України.

Впровадження в Україні найкращих практик обліку буде сприяти міжгалузевій і міжнародній порівнянності даних та забезпечувати підприємства, організації та державні органи якісною інформацією для подальшого вимірювання інновацій, аналізу ефективності діяльності в інноваційній сфері та обґрунтованого прийняття управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/996-14>.
2. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
3. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року : схвалено розпорядженням КМУ від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text>.
4. Методологічні положення державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності підприємств : затверджено Наказом Державної служби статистики України від 28 грудня 2022 р. № 418. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/418/418.pdf.
5. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities / 4th Edition, 2018. OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>.
6. Кафка С. Інноваційна діяльність та облік цільового фінансування інноваційних проєктів. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2017. Вип. 1-2. С. 38-48.
7. Кірсанова В. В., Сухарева Т. О., Ковальова О. М. Проблеми обліку інноваційної діяльності. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. Вип. 41(2). С. 216-221.

8. Грибовська Ю. М. Облік витрат на інновації: сучасний стан та перспективи розвитку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. 612-617.
9. Грицай О. І. Напрями удосконалення обліку витрат на інноваційні процеси. *Проблеми економіки та менеджменту: Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 683. С. 198-201.
10. Згалат-Лозинська Л. О., Лич В. М. Актуальні проблеми стратегічного управлінського обліку витрат в системі інноваційного розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип.46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-72>.
11. Крупка Я. Д., Питель С. В., Мельничук І. В. Облік, оподаткування і правове регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності : навч. посіб. Тернопіль : Крок, 2017. 264 с.
12. Мельничук І. В. Оцінка й облік інновацій інтелектуального характеру в процесі випуску та збуту продукції. *Сталий розвиток економіки*. Хмельницький, 2014. № 1 (23). С. 178-185.
13. Мельничук І. В. Проблеми та перспективи вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення інноваційної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 7. С. 845-848.
14. Кучеренко Т. Є., Ратушна О. П., Мельник Л. Ю. Облік фінансування інноваційної діяльності підприємства. *Облік і фінанси*. 2019. № 1. С. 35-43.
15. Канцедал Н. А., Пономаренко О. Г. Організаційно-методичні особливості документування та обліку об'єктів інноваційного походження. *Вісник ХНАУ ім. В.В.Докучаєва. Серія Економічні науки*. 2019. № 3. С. 45-56.
16. Коваль Л. В. Облік інноваційної діяльності. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019, № 3. С. 117-131.
17. Курмаєв П. Ю., Матрос О. М. Аналіз інноваційної діяльності підприємств та її обліково-аналітичне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2015. №10. С.21-24.
18. Макарович В. К. Концептуальна проблема обліку інноваційного капіталу підприємства: причини виникнення. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 4. С. 65–71. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-65-71](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-65-71).
19. Мельничук І. В. Оцінка та облік інноваційних проєктів та програм, які капіталізуються. *Облік і фінанси АПК*. 2011. № 2. С. 31-36.
20. Акімова Н.С., Янчева Л.М. Організація обліку інноваційної діяльності: вітчизняні та міжнародні аспекти. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2021. Вип. 2. С. 18-34.
21. OECD. The Innovation Imperative: Contributing to Productivity, Growth and Well-Being. Paris : OECD Publishing, 2015. 270 p. URL : https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/37-the_innovation_imperative_-_oecd.pdf.
22. Інноваційні проєкти: фінансова і консультаційна підтримка. Керівництво для суб'єктів інноваційної діяльності / за ред. С. В. Глібка та С. О. Шкуракова. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. 24 с.
23. Корват О. В. Моніторинг інноваційної діяльності: правові проблеми. *Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди* : зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 28 лютого 2024 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 63-74.
24. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 3 листопада 1999 р. № 291 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

REFERENCES

1. On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine, (1999, July 16) (as amended). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/996-14> [in Ukrainian].
2. On innovative activity: Law of Ukraine, No. 40-IV (2002, July 4) (as amended). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15> [in Ukrainian].
3. Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030: approved by the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 526. (2019, July 10). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p#Text> [in Ukrainian].
4. Methodological provisions of state statistical monitoring of innovative activities of enterprises: approved by the Order of the State Statistics Service of Ukraine, No. 418 (2022, December 28). Retrieved from: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/418/418.pdf [in Ukrainian].
5. OECD/Eurostat (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities / 4th Edition. OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>

6. Kafka, S. (2017). Innovative activity and accounting of targeted financing of innovative projects. *Instytut bukhgalterskoho obliku, kontrol ta analiz v umovakh hlobalizatsii*, 1-2, 38-48 [in Ukrainian].
7. Kirsanova, V. V., Sukhareva, T. O. & Kovalova, O. M. (2011). Problems of accounting for innovative activity. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, 41(2), 216-221 [in Ukrainian].
8. Hrybovska, Yu. M. (2018). Accounting for innovation costs: current state and prospects розвитку. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 23, 612-617 [in Ukrainian].
9. Hrytsai, O. I. (2010). Directions for improving cost accounting for innovative processes. *Problemy ekonomiky ta menedzhmentu: Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*, 683, 198-201 [in Ukrainian].
10. Zghalat-Lozynska, L. O. & Lych, V. M. (2022). Actual problems of strategic management cost accounting in the system of innovative development of enterprises. *Ekonomika ta suspilstvo*, 46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-72> [in Ukrainian].
11. Krupka, Ya. D., Pytel, S. V. & Melnychuk, I. V. (2017). *Accounting, taxation and legal regulation of investment and innovation activity*. Ternopil : Krok [in Ukrainian].
12. Melnychuk, I. V. (2014). Assessment and accounting of innovations of an intellectual nature in the process of production and sales of products. *Stalyi rozvytok ekonomiky. Khmelnytskyi*, 1 (23), 178-185 [in Ukrainian].
13. Melnychuk, I. V. (2015). Problems and prospects of improving the accounting and analytical support of innovative activities. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 7, 845-848 [in Ukrainian].
14. Kucherenko, T. Ye., Ratushna, O. P. & Melnyk, L. Yu. (2019). Accounting for the financing of innovative activities of the enterprise. *Oblik i finansy*, 1, 35-43 [in Ukrainian].
15. Kantsedal, N. A., Ponomarenko, O. H. (2019). Organizational and methodological features of documentation and accounting of objects of innovative origin. *Visnyk KhNAU im. V.V.Dokuchaieva. Seriya Ekonomichni nauky*, 3, 45-56 [in Ukrainian].
16. Koval, L. V. (2019). Accounting for innovative activity. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice.*, 3, 117-131 [in Ukrainian].
17. Kurmaiev, P. Yu. & Matros, O. M. (2015). Analysis of innovative activity of enterprises and its accounting and analytical support. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, 10, 21-24 [in Ukrainian].
18. Makarovych, V. K. (2022). The conceptual problem of accounting for the enterprise's innovative capital: the causes of its occurrence. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, 4, 65–71. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-4\(102\)-65-71](https://doi.org/10.26642/ema-2022-4(102)-65-71) [in Ukrainian].
19. Melnychuk, I. V. (2011). Evaluation and accounting of innovative projects and programs that are capitalized. *Oblik i finansy APK*, 2, 31-36 [in Ukrainian].
20. Akimova, N.S. & Yancheva, L.M. (2021). Organization of innovative activity accounting: domestic and international aspects. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, 2, 18-34 [in Ukrainian].
21. OECD. (2015). *The Innovation Imperative: Contributing to Productivity, Growth and Well-Being*. Paris: OECD Publishing. Retrieved from: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/37-the_innovation_imperative_-_oecd.pdf [in Ukrainian].
22. . Hlibko S. V., Shkurakova S. O. (Eds.). (2023). *Innovative projects: financial and consulting support. Guidelines for subjects of innovative activity*. Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].
23. Korvat O. V. (2024). Monitoring of innovative activity: legal issues. *Aktualni pytannia rozbudovy naukovodoslidnytskoi infrastruktury u voiennyi ta povoiennyi periody: Proceedings of the Internet conference* (pp. 63-74). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy [in Ukrainian].
24. Instructions on the application of the Plan of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and economic operations of enterprises and organizations: approved by the Order of the Ministry of Finance of Ukraine, No. 291 (1999, November 3) (as amended). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> [in Ukrainian].

KORVAT OLENA

PhD in Economics, Associate Professor, Leading researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

IMPROVEMENT OF REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF INNOVATIVE ACTIVITY ACCOUNTING

Problem setting. The scientific work is devoted to the problems of normative and legal acts of Ukraine, which determine the foundations for the formation of the accounting system of innovative activity. In connection with the separate state regulation of the innovative sphere of the economy, the conduct of state statistical observations on the creation and implementation of innovations, innovative activity requires analytical accounting and further assessment of its state and effectiveness both at the level of enterprises and at the level of the state.

Analysis of recent researches and publications. Ukrainian scientists constantly pay attention to the problems of accounting for innovative activity in Ukraine. Their publications analyze the signs of innovation for accounting purposes, accounting objects, inconsistencies in terminology in legislation, which complicates the development of accounting systems and evaluation of innovative processes, consider the issues of accounting for expenses, financing, assets of innovative origin, investments, resources, and innovative capital. Each scientific work indicates the need to implement methodological recommendations for accounting for innovative activity. However, the publications of domestic authors do not examine the aspects of harmonizing the accounting of innovative activity in Ukraine with international standards.

Purpose of the research is to analyze the regulatory and legal provision of accounting for innovative activity in Ukraine for compliance with international standards and to develop practical recommendations for its improvement.

Article's main body. Compatibility of regulatory decisions with the broader institutional and regulatory environment has greater potential effectiveness. This explains the expediency of Ukraine's compliance with international standards for innovative activities, in particular the Oslo Manual.

A comparison of the definition and classification of innovations in national legislation and international standards showed the difference in the types of innovations and the degree of novelty of goods and services. Inconsistency refers to innovative business processes that are not included in the definition of innovation in national legislation.

The comparison of the interpretations of innovative activity also demonstrated that in the national legislation, innovative activity is limited to the creation and implementation of innovative products (the implementation of innovative business processes is not provided for in the definition), while the requirements of novelty are made for products at the market (and not enterprise) level.

Analyzing the classifications of types of innovative activity, costs and financing in the national regulatory framework, it is possible to ascertain the fact that they are not only not harmonized with international standards, but also inconsistent with each other. The biggest contradiction exists in the classification of types of innovative activity.

Conclusions and prospects for development. The analysis of the provisions of the current legislation in the field of innovative activity and subordinate regulatory legal acts of Ukraine made it possible to identify and substantiate the shortcomings and inconsistencies of basic concepts and classifications, which are the basis of the formation of the accounting and statistical accounting system. In this regard, the definition of innovations, innovative activities, classifications of innovative processes, products, financing, costs and other accounting objects are subject to improvement in the national legislation by harmonizing them with the methodological guidelines of the Oslo Manual. The Ministry of Economy of Ukraine should become the responsible authority for the development of methodological recommendations for the accounting of innovative activities. Implementation of the best accounting practices in Ukraine will contribute to cross-industry and international comparability of data and provide enterprises, organizations and state bodies with quality information.

Key words: regulatory and legal provision, statistical accounting, accounting, innovative activity, innovation, classification, object of accounting, international standard.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Корват О. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2024. № 2 (46). С. 169–178.